

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

نشست پژوهشی:

دستاوردهای چهار دهه فعالیت های وزارت راه و شهرسازی

(حوزه حمل و نقل ریلی، دریایی و هوایی)

معاونت سیاسی
صدا و سیما

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: علی قنبری شیرسوار

- ❖ میزان خطوط اصلی ریلی کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۴۵۷۵ کیلومتر بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۱۱۰۶۱ کیلومتر رسیده است که در مقایسه با آغاز انقلاب اسلامی ۶۴۸۶ کیلومتر افزایش داشته است (۱۴۲ درصد معادل ۵/۲ برابر).
- ❖ ظرفیت بنادر تجاری کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۱۹ میلیون تن بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۲۳۳ میلیون تن رسیده است و در مقایسه با ابتدای انقلاب اسلامی ۲۱۴ میلیون تن (۱۱۲۶ درصد معادل ۱۲ برابر) افزایش داشته است.
- ❖ ظرفیت کانتینری بنادر کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۷۵ هزار TEU بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۷۰۶۲ هزار TEU رسیده است که در مقایسه با ابتدای انقلاب اسلامی ۶۹۸۷ هزار TEU (۹۳۱۶ درصد معادل ۹۴ برابر) افزایش داشته است.
- ❖ تعداد ناوگان فعال هوایی کشور در ابتدای انقلاب اسلامی ۲۵ فروند بوده است که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۱۴۳ فروند رسیده است (معادل ۷/۵ برابر).
- ❖ تعداد پرواز عبوری از فراز کشور در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ۳۱ هزار پرواز بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به ۴۲۷ هزار پرواز رسیده است (۱۲۷۷ درصد افزایش معادل ۱۴ برابر).

□ مقدمه و طرح مسئله

ضرورت بهبود و توسعه زیرساخت‌های حمل و نقلی بر کسی پوشیده نیست. برای دستیابی به اقتصادی پویا، داشتن سیستم‌های حمل و نقلی کارآمد، ایمن و نوین اجتناب ناپذیر می‌باشد و بدون اتخاذ روش‌های مناسب و صحیح در حمل و نقل نمی‌توان پیشرفت قابل توجهی در اقتصاد کشور داشت. چنین نگرشی موجب می‌شود که توجه به شبکه حمل و نقل به عنوان یک فعالیت اقتصادی زیربنایی موثر بر دیگر فعالیت‌ها به منظور رشد درآمد ملی، در اولویت قرار گیرد.

از بعد ملی نیز، شبکه حمل و نقل می‌تواند علاوه بر ایجاد امکانات جهت توزیع صحیح و سریع تولیدات داخلی کشور، زمینه افزایش تولیدات را فراهم نماید و از بعد بین‌المللی نیز کوشش ملی در راستای دستیابی به تولیدات مناسب و افزایش صادرات را می‌تواند با موفقیت قرین سازد. به همین دلیل نیاز است سرمایه‌گذاری در این زمینه به صورت جدی انجام پذیرد و از تکنیک‌ها، تخصص‌ها و وسایل ارتباط جمعی استفاده شود.

وزارت راه و شهرسازی در زمینه حمل و نقل عهده‌دار تأمین زیرساخت و نگهداری راه‌های کشور اعم از زمینی (راه و راه‌آهن)، دریایی و هوایی در راستای دستیابی به سیستم متوازن ترابری کشور با توجه به مقتضیات توسعه اقتصادی، اجتماعی، عمران و امنیتی می‌باشد.

در همین راستا، گروه اقتصاد پژوهش خبری در ادامه سلسله نشست‌های کارشناسی خود به بررسی دستاوردهای ۴ دهه فعالیت‌های وزارت راه و شهرسازی از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۷ در بخش‌های حمل و نقل ریلی، دریایی و هوایی با وجود تحریم‌ها و جنگ تحمیلی، در مورخ ۹۷/۱۰/۱۰ با حضور آقای دکتر مهدی قربانی، مدیر کل دفتر آمار، اطلاعات و پایش برنامه‌های وزارت راه و شهرسازی اختصاص داده است.

□ سیاست‌های کلی نظام مرتبط با بخش حمل و نقل

سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در مورد "حمل و نقل" مصوب مورخ ۲۳/۱۰/۱۳۷۷ که در تاریخ ۱۳۷۹/۱۱/۳ توسط مقام معظم رهبری تایید و ابلاغ گردیده است.

۱. ایجاد نظام جامع حمل و نقل و تنظیم سهم هر یک از زیربخش‌های آن با اولویت دادن به حمل و نقل ریلی و با توجه به جهات زیر:

ملاحظات اقتصادی و دفاعی و امنیتی - کاهش شدت مصرف انرژی - کاهش آلودگی زیست‌محیطی - افزایش ایمنی - برقراری تعادل و تناسب بین زیرساخت‌ها و ناوگان و تجهیزات ناوبری و تقاضا

۲. افزایش بهره‌وری تا رسیدن به سطح عالی از طریق پیشرفت و بهبود روش‌های حمل و نقل و مدیریت و منابع انسانی و اطلاعات.

۳. توسعه و اصلاح شبکه حمل و نقل با توجه به نکات زیر:

نگرش شبکه‌ای به توسعه محورها - آمایش سرزمین - ملاحظات دفاعی - امنیتی - سود آوری ملی - موقعیت ترانزیتی کشور - تقاضا

۴. فراهم کردن زمینه جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی و جلب مشارکت مردم و گسترش پوشش بیمه در همه فعالیت‌های این بخش.

۵. دستیابی به سهم بیشتر از بازار حمل و نقل بین‌المللی.

□ دستاوردها در حوزه حمل و نقل

الف - بخش ریلی:

۱- زیر ساخت بخش ریلی:

➤ میزان خطوط اصلی ریلی کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۴۵۷۵ کیلومتر بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۱۱۰۶۱ کیلومتر رسیده است که در مقایسه با آغاز انقلاب اسلامی ۶۴۸۶ کیلومتر افزایش داشته است (۱۴۲ درصد معادل ۵/۲ برابر). در این مدت بطور متوسط سالانه ۱۶۶ کیلومتر خطوط اصلی ریلی احداث شده است.

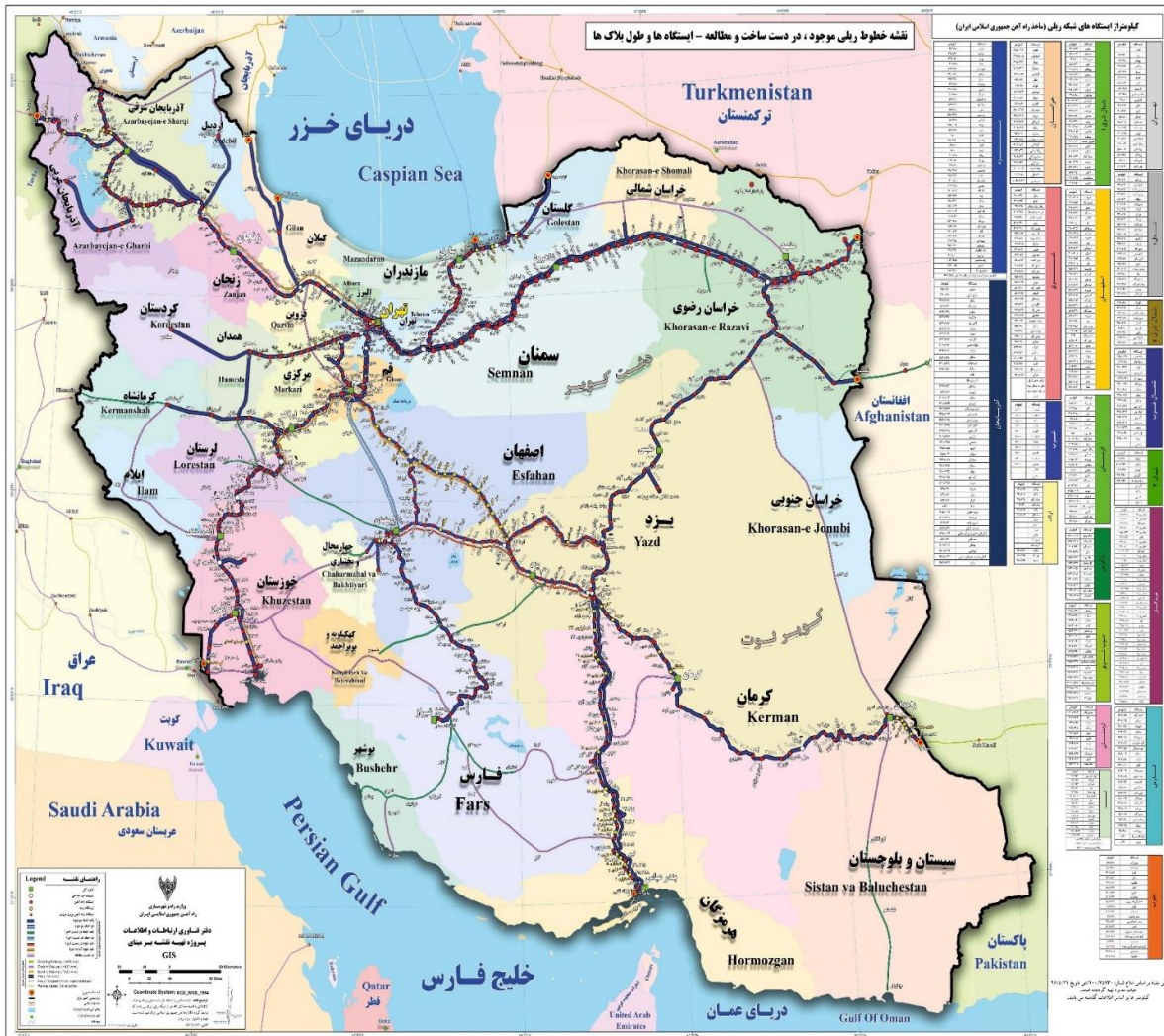
از مهمترین خطوط ریلی احداث شده پس از پیروزی انقلاب می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

✓ راه آهن گرگان - اینچه برون جهت انتقال بار ترانزیتی از کشور ترکمنستان و قزاقستان

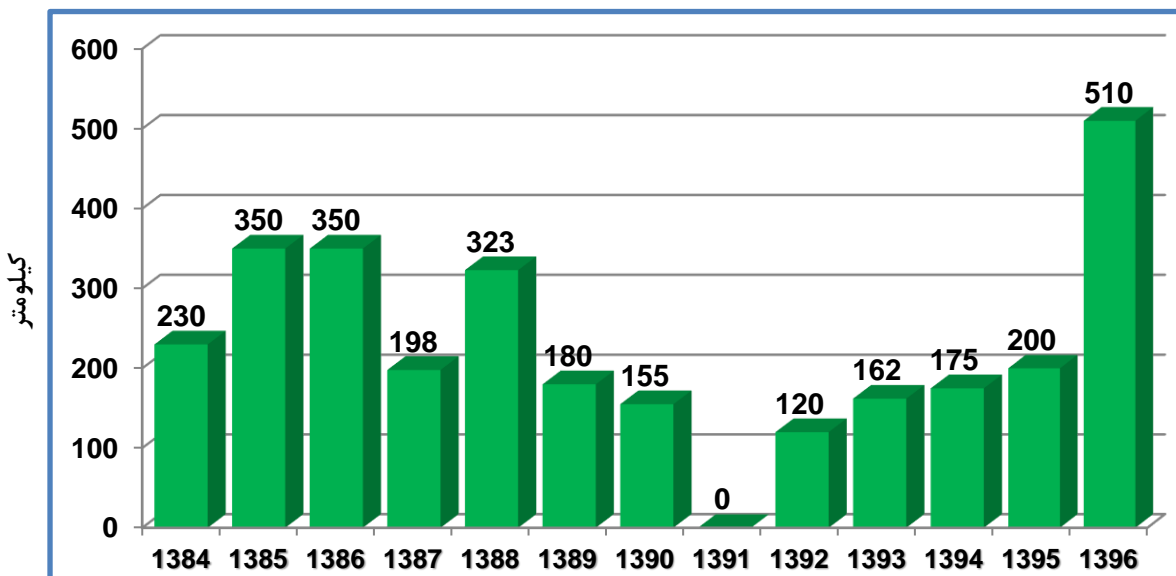
✓ راه آهن تهران-همدان به طول ۲۵۸ کیلومتر

✓ خواف-هرات (سنگان-شمتیغ) به طول ۷۷ کیلومتر

- ✓ غرب کشور (ملایر-فیروزان به طول ۶۶ کیلومتر و کنگاور کرمانشاه به طول ۸۰ کیلومتر)
- ✓ مراغه - ارومیه (مهاباد-ارومیه) به طول ۹۸ کیلومتر
- ✓ قسمتی از کریدور جنوب کشور حدود ۲۱۰ کیلومتر

شبکه ریلی احداث شده

طول خطوط اصلی ریلی قبل از پیروزی انقلاب تا کنون					
شاخص	واحد	تا پیروزی انقلاب (موجودی ۱۳۵۷)	دولت دوازدهم (سال ۱۳۹۶)	درصد رشد سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۵۷	میزان برابری
طول خطوط اصلی ریلی	کیلومتر	۴۵۷۵	۱۱۰۶۱	۱۴۲٪	۵/۲

۲- ناوگان بخش ریلی

➤ در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ۴۲۰ لکوموتیو، ۷۶۰ واگن مسافری و حدود ۱۲،۱۵۰ واگن باری در مسیرهای ریلی تردد داشتند که این میزان در حال حاضر به ۹۱۷ لکوموتیو، ۲۰۳۴ واگن مسافری و ۲۴،۵۴۶ واگن باری رسیده است که به ترتیب ۲ و ۷/۲ و ۲ برابر افزایش یافته است.

مقایسه وضعیت ناوگان ریلی قبل از پیروزی انقلاب تا کنون					
شاخص	واحد	تا پیروزی انقلاب (موجودی ۱۳۵۷)	سال ۱۳۹۶	درصد رشد سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۵۷	میزان برابری
تعداد لکوموتیو موجود	دستگاه	۴۲۰	۹۱۷	۱۱۸٪	۲
واگن های مسافری موجود	دستگاه	۷۶۰	۲۰۳۴	۱۶۸٪	۷/۲
واگن های باری موجود	دستگاه	۱۲۱۵۰	۲۴۵۴۶	۱۰۲٪	۲

۳- عملکرد بخش ریلی

➤ تعداد مسافر ریلی در ابتدای انقلاب اسلامی ۴/۵ میلیون نفر بوده که این مقدار هم اکنون به بیش از ۲۴ میلیون نفر افزایش یافته است (افزایش ۵/۴ برابری).

میزان تناژ بار خالص ریلی در ابتدای انقلاب اسلامی ۹/۶ میلیون تن بوده که این مقدار هم اکنون به بیش از ۷/۴۶ میلیون تن افزایش یافته است (افزایش ۷/۶ برابری).

مقایسه شاخص های حمل و نقل قبل از پیروزی انقلاب تا کنون						
ردیف	شاخص	واحد	تا پیروزی انقلاب (موجودی ۱۳۵۷)	سال ۱۳۹۶	درصد رشد سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۵۷	میزان برابری
۱	جابجایی مسافر ریلی	میلیون نفر	۴/۵	۲۴	۳۴۳٪	۵/۴
۲	تناژ بار ناخالص ریلی	میلیون تن	۹/۶	۷/۴۶	۵۷۶/۸٪	۷/۶
۳	تناژ بار وارده	هزار تن	۴۴۰۳	۳۰۷۱	-۳۰٪	۱
۴	تناژ بار صادره	هزار تن	۹۵	۱۱۹۹۶	۱۲۵۹۱٪	۱۲۶

□ بخش دریایی

الف- زیرساخت بخش دریایی : ۱- افزایش ظرفیت بنادر کشور :

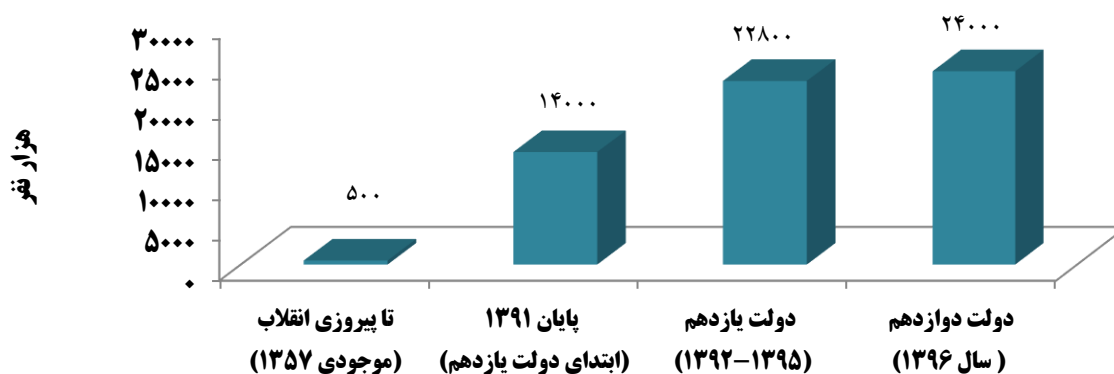
- ظرفیت بنادر تجاری کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۱۹ میلیون تن بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۲۳۳ میلیون تن رسیده است و در مقایسه با ابتدای انقلاب اسلامی ۲۱۴ میلیون تن (۱۱۲۶ درصد معادل ۱۲ برابر) افزایش داشته است. در این مدت بطور متوسط سالانه ۵/۵ میلیون تن به ظرفیت بنادر تجاری کشور اضافه شده است.
- ظرفیت کانتینری بنادر کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۷۵ هزار TEU بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۷۰۶۲ هزار TEU رسیده است که در مقایسه با ابتدای انقلاب اسلامی ۶۹۸۷ هزار TEU (۹۳۱۶ درصد معادل ۹۴ برابر) افزایش داشته است. در این مدت بطور متوسط سالانه ۱۷۹ هزار TEU به ظرفیت کانتینری بنادر کشور اضافه شده است.

از مهمترین طرح های توسعه بنادر کشور طی سال های گذشته می توان از توسعه بنادر شهید رجایی و چابهار یاد کرد. طرح توسعه بندر شهید رجایی در ۳ فاز اصلی و از سال ۱۳۶۲ (فاز اول) عملیاتی شده است. هدف آن افزایش ظرفیت کانتینری این بندر به میزان ۵ میلیون TEU می باشد. فاز ۱ در سال ۱۳۶۴ به بهره برداری رسید و فاز ۲ نیز بهره برداری شده و در حال تکمیل تجهیزات بندری می باشد. این دو فاز مجموعاً ۳ میلیون TEU به ظرفیت کانتینری این بندر خواهد افزود.

طرح توسعه بندر چابهار نیز ۴ فاز اصلی دارد و مطالعات آن از سال ۱۳۸۴ آغاز گردیده. در حال حاضر فاز اول طرح توسعه این بندر به بهره برداری رسیده و در حال تکمیل تجهیزات بندر می باشد. هدف از فاز اول طرح توسعه بندر چابهار افزایش ظرفیت اسمی این بندر از ۵/۲ به ۵/۸ میلیون تن بوده است.

- ظرفیت مسافری بنادر کشور در ابتدای انقلاب اسلامی ۵۰۰ هزار نفر بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به ۲۴ میلیون نفر افزایش پیدا کرده است (۴۷۰۰ درصد افزایش معادل ۴۸ برابر). در این مدت بطور متوسط سالانه ۶۰۳ هزار نفر به ظرفیت مسافری بنادر کشور اضافه شده است.

مقایسه ظرفیت مسافری بنادر در ابتدا و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی

مقایسه شاخص های حمل و نقل دریایی قبل از پیروزی انقلاب تا کنون						
ردیف	شاخص	واحد	تا پیروزی انقلاب (موجودی ۱۳۵۷)	سال ۱۳۹۶	درصد رشد سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۵۷	میزان برابری
۱	ظرفیت بنادر تجاری	میلیون تن	۱۹	۲۳۳	۱۱۲۶٪	۱۲
۲	ظرفیت کانتینری بنادر تجاری	هزار TEU	۷۵	۷۰۶۲	۹۳۱۶٪	۹۴
۳	ظرفیت مسافری بنادر	هزار نفر	۵۰۰	۲۴۰۰۰	۴۷۰۰٪	۴۸

۲- عملکرد بخش دریایی

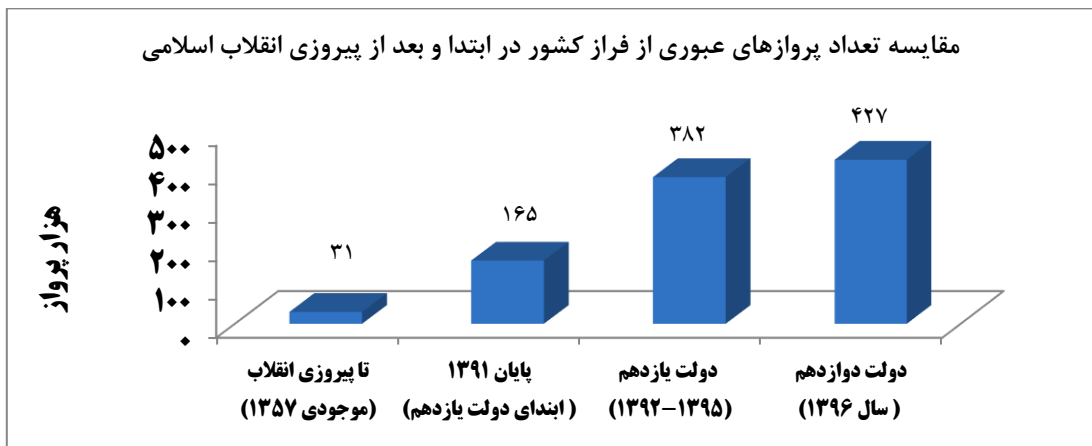
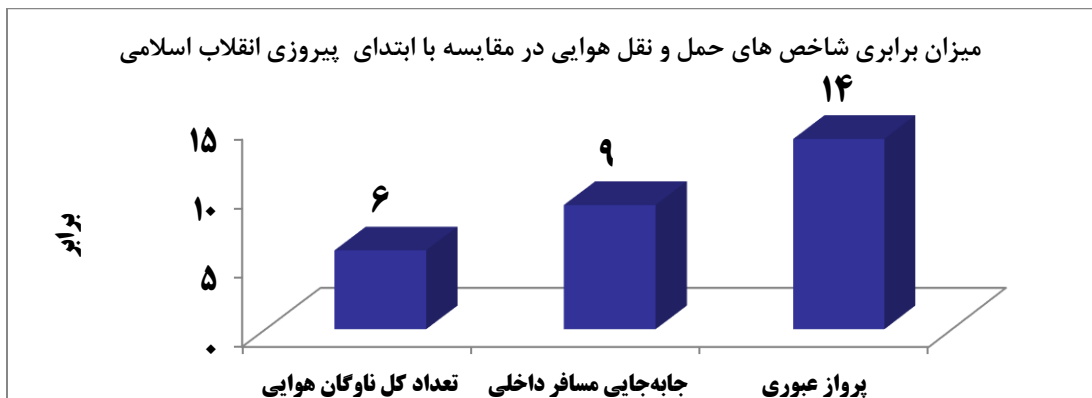
- میزان تخلیه و بارگیری کالای نفتی و غیر نفتی در بنادر تجاری کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۱۵ میلیون تن بوده است که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۱۵۷ میلیون تن افزایش یافته است (۹۴۷ درصد افزایش معادل ۵/۱۰ برابر).
- میزان تخلیه و بارگیری کانتینری در بنادر کشور در ابتدای پیروزی انقلاب ۵۸ هزار TEU بوده است که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۳ میلیون TEU افزایش یافته است (۵۱۸۷ درصد افزایش معادل ۵۳ برابر).

مقایسه شاخص های حمل و نقل قبل از پیروزی انقلاب تا کنون						
ردیف	شاخص	واحد	تا پیروزی انقلاب (موجودی ۱۳۵۷)	سال ۱۳۹۶	درصد رشد سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۵۷	میزان برابری
۱	عملیات تخلیه و بارگیری بنادر تجاری	میلیون تن	۱۵	۱۵۷	۹۱۵٪	۱۰
۲	عملیات کانتینری بنادر	هزار TEU	۵۸	۳۰۷۷	۵۱۹۳٪	۵۳

□ بخش هوایی :

زیرساخت و عملکرد بخش هوایی :

- تعداد ناوگان فعال هوایی کشور در ابتدای انقلاب اسلامی ۲۵ فروند بوده است که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ۱۴۳ فروند رسیده است (معادل ۷/۵ برابر).
- تعداد پرواز عبوری از فراز کشور در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ۳۱ هزار پرواز بوده که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به ۴۲۷ هزار پرواز رسیده است (۱۲۷۷ درصد افزایش معادل ۱۴ برابر).
- در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ۴ میلیون نفر توسط ناوگان هوایی جابجا شده‌اند که طی چهار دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به ۳۶ میلیون نفر رسیده است (۸۰۰ درصد افزایش معادل ۹ برابر).

مقایسه شاخص های حمل و نقل هوایی قبل از پیروزی انقلاب تا کنون

ردیف	شاخص	واحد	تا پیروزی انقلاب (موجودی ۱۳۵۷)	سال ۱۳۹۶	درصد رشد سال ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۵۷	میزان برابری
۱	تعداد کل ناوگان هوایی	فروند	۲۵	۱۴۳	۴۷۲٪	۶
۲	جابه جایی مسافر داخلی	میلیون نفر	۳	۲۴	۷۰۰٪	۸
۳	جابه جایی مسافر بین المللی	میلیون نفر	۱	۱۲	۱۱۰۰٪	۱۲
۴	پرواز عبوری	هزار پرواز	۳۱	۴۲۷	۱۲۷۷٪	۱۴

□ کلام آخر

صنعت حمل و نقل در ایران نیز طی دوران مختلف، با فراز و فرودهایی همراه بوده و هدف اصلی آن، تلاش برای رسیدن به جایگاهی مطلوب و فردایی بهتر بوده است. با توجه به موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی، ایجاد سیستم حمل و نقل کارآمد در توسعه اقتصادی و اجتماعی، جایگاه و نقش ویژه‌ای برای ایران دارد. بخش حمل و نقل تاثیر بسزایی در فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و اساس توسعه اقتصادی هر کشور است. حمل و نقل از شاخصهای مهم توسعه یافتگی محسوب شده و نقش مهمی در توسعه دارد.

با توجه به برنامه‌های توسعه اقتصادی اجرا شده در کشور برنامه‌های پیش رو که با هدف ارتقای توانمندی اقتصادی کشور طراحی و برنامه‌ریزی می‌گردد، در کنار تلاش برای رهایی از اقتصاد تک محصولی و رشد صادرات غیر نفتی که یک نیاز حیاتی کشور محسوب می‌شود، اهمیت روز افزون بخش حمل و نقل در راه رسیدن به اهداف فوق الذکر، روشن‌تر و شفاف‌تر می‌گردد.

لذا با توجه به اهمیت و جایگاه بخش حمل و نقل در توسعه همه جانبه کشور، امید است تلاش مذکور با عنایت باری تعالی و همت و تلاش مسئولین، کارشناسان و سایر دست اندرکاران بتوانند منشا اثرات مثبت بخش حمل و نقل در اقتصاد کشور گردد.

روشن
شهری
معاونت سیاسی
صدا و سیما

